פרשת וירא – חמישי

(ה) וְאַבְרָהָם בֶּן־מְאַת שָׁנָה בְּהִוָּלֶד לוֹ אֶת יִצְחָק בְּנוֹ:

ה וְאַבְרָהָם, בַּר מְאָה שְׁנִין, כַּד אִתְיְלִיד לֵיהּ, יָת יִצְחָק בְּרֵיהּ.

(ו) וַתֹּאמֶר שָׂרָה צְחֹק עָשָׂה לִי אֱלֹהִים כָּל־הַשֹּׁמֵעַ יִצְחַק־לִי:

ו וַאֲמַרַת שָׂרָה חֶדְוָא, עֲבַד לִי יְיָ: כָּל דְּשָׁמַע, יִחְדֵּי לִי.

רש״י ◂ יִצְחַק לִי. יִשְׂמַח עָלַי וּמִדְּרַשׁ אַגָּדָה הַרְבֵּה עֲקָרוֹת נִפְקְדוּ עִמָּהּ הַרְבֵּה חוֹלִים נִתְרַפְּאוּ בּוֹ בַּיּוֹם. הַרְבֵּה תְּפִלּוֹת נֶעֱנוּ עִמָּהּ וְרַב שְׂחוֹק הָיָה בָּעוֹלָם:

(ז) וַתֹּאמֶר מִי מִלֵּל לְאַבְרָהָם הֵינִיקָה בָנִים שָׂרָה כִּי־יָלַדְתִּי בֵן לִזְקֻנָיו:

ז וַאֲמַרַת, מְהֵימָן דַּאֲמַר לְאַבְרָהָם וְקַיֵּים, דְּתוֹנֵיק בְּנִין, שָׂרָה: אֲרֵי יְלִידִית בַּר, לְסֵיבְתּוֹהִי.

רש״י ◂ מִי מִלֵּל לְאַבְרָהָם. לָשׁוֹן שֶׁבַח וַחֲשִׁיבוּת (כְּמוֹ מִי פָּעַל וְעָשָׂה. מִי בָּרָא אֵלֶּה). רְאוּ מִי הוּא וּמִי הוּא שׁוֹמֵר הַבְטָחָתוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַבְטִיחַ וְעוֹשֶׂה: מִלֵּל. שִׁנָּה הַכָּתוּב וְלֹא אָמַר דָּבַר גִּימַטְרִיָּא שֶׁלּוֹ מֵאָה כְּלוֹמַר לְסוֹף מֵאָה לְאַבְרָהָם: הֵינִיקָה בָנִים שָׂרָה. וּמַהוּ בָּנִים לָשׁוֹן רַבִּים. בְּיוֹם הַמִּשְׁתֶּה הֵבִיאוּ הַשָּׂרוֹת בְּנֵיהֶן עִמָּהֶן וְהֵנִיקָה אוֹתָם שֶׁהָיוּ אוֹמְרוֹת לֹא יָלְדָה שָׂרָה אֶלָּא אֲסוּפִי הֵבִיאוּ מִן הַשּׁוּק:

(ח) וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַיִּגָּמַל וַיַּעַשׂ אַבְרָהָם מִשְׁתֶּה גָּדוֹל בְּיוֹם הִגָּמֵל אֶת־יִצְחָק:

ח וּרְבָא רָבְיָא, וְאִתְחַסִּיל; וַעֲבַד אַבְרָהָם מִשְׁתְּיָא רַבָּא, בְּיוֹמָא דְּאִתְחַסִּיל יִצְחָק.

רש״י ◂ וַיִּגָּמַל. לְסוֹף כ״ד חֹדֶשׁ: מִשְׁתֶּה גָּדוֹל. שֶׁהָיוּ שָׁם גְּדוֹלֵי הַדּוֹר שֵׁם וְעֵבֶר וַאֲבִימֶלֶךְ:

(ט) וַתֵּרֶא שָׂרָה אֶת־בֶּן־הָגָר הַמִּצְרִית אֲשֶׁר־יָלְדָה לְאַבְרָהָם מְצַחֵק:

ט וַחֲזָת שָׂרָה יָת בַּר הָגָר מִצְרֵיתָא, דְּיִלֵּידַת לְאַבְרָהָם מְחַיֵּךְ.

רש״י ◂ מְצַחֵק. לָשׁוֹן עֲבוֹדַת אֱלִילִים כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיָּקוּמוּ לְצַחֵק. דָּבָר אַחֵר לָשׁוֹן גִּלּוּי עֲרָיוֹת כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר לְצַחֵק בִּי. דָּבָר אַחֵר לָשׁוֹן רְצִיחָה כְּמוֹ דַּאֲמַרַת יָקוּמוּ נָא הַנְּעָרִים וִישַׂחֲקוּ לְפָנֵינוּ וְגוֹ׳:

(י) וַתֹּאמֶר לְאַבְרָהָם גָּרֵשׁ הָאָמָה הַזֹּאת וְאֶת־בְּנָהּ כִּי לֹא יִירַשׁ בֶּן־הָאָמָה הַזֹּאת עִם־בְּנִי עִם־יִצְחָק:

י וַאֲמַרַת, לְאַבְרָהָם, תְּרֵיךְ אַמְתָּא הָדָא, וְיָת בְּרַהּ: אֲרֵי לָא יֵירַת בַּר אַמְתָּא הָדָא, עִם בְּרִי עִם יִצְחָק.

רש״י ◂ : עִם בְּנִי עִם יִצְחָק. מִכֵּיוָן שֶׁהוּא בְּנִי אֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ הָגוּן כְּיִצְחָק אוֹ הָגוּן כְּיִצְחָק אֲפִלּוּ אֵינוֹ בְּנִי אֵין זֶה כְּדַאי לִירַשׁ עִמּוֹ קַל וָחֹמֶר עִם בְּנִי עִם יִצְחָק שֶׁשְּׁתֵיהֶן בּוֹ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה):

(יא) וַיֵּרַע הַדָּבָר מְאֹד בְּעֵינֵי אַבְרָהָם עַל אוֹדֹת בְּנוֹ:

יא וּבְאֵישׁ פִּתְגָּמָא לַחְדָּא, בְּעֵינֵי אַבְרָהָם, עַל, עֵיסַק בְּרֵיהּ.

רש״י ◂ עַל אוֹדוֹת בְּנוֹ. שֶׁשָּׁמַע שֶׁיָּצָא לְתַרְבּוּת רָעָה. וּפְשׁוּטוֹ עַל שֶׁאוֹמֶרֶת לוֹ לְשַׁלְּחוֹ:

(יב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־אַבְרָהָם אַל־יֵרַע בְּעֵינֶיךָ עַל־הַנַּעַר וְעַל־אֲמָתֶךָ כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלֶיךָ שָׂרָה שְׁמַע בְּקֹלָהּ כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע:

יב וַאֲמַר יְיָ לְאַבְרָהָם, לָא יִבְאַשׁ בְּעֵינָךְ עַל עוּלֵימָא וְעַל אַמְתָּךְ כֹּל דְּתֵימַר לָךְ שָׂרָה, קַבֵּיל מִנַּהּ: אֲרֵי בְּיִצְחָק, יִתְקְרוֹן לָךְ בְּנִין.

רש״י ◂ שְׁמַע בְּקֹלָהּ. (בְּקוֹל רוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁבָּהּ) לְמַדְנוּ שֶׁהָיָה אַבְרָהָם טָפֵל לְשָׂרָה בִּנְבִיאוּת:

(יג) וְגַם אֶת־בֶּן־הָאָמָה לְגוֹי אֲשִׂימֶנּוּ כִּי זַרְעֲךָ הוּא:

יג וְאַף יָת בַּר אַמְתָּא, לְעַמָּא אֲשַׁוֵּינֵיהּ: אֲרֵי בָּרְךָ, הוּא.

(יד) וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם | בַּבֹּקֶר וַיִּקַּח־לֶחֶם וְחֵמַת מַיִם וַיִּתֵּן אֶל־הָגָר שָׂם עַל־שִׁכְמָהּ וְאֶת־הַיֶּלֶד וַיְשַׁלְּחֶהָ וַתֵּלֶךְ וַתֵּתַע בְּמִדְבַּר בְּאֵר שָׁבַע:

יד וְאַקְדִּים אַבְרָהָם בְּצַפְרָא וּנְסִיב לַחְמָא וְרֻקְבָּא דְּמַיָּא וִיהַב לְהָגָר שַׁוִּי עַל כַּתְפַּהּ, וְיָת רָבְיָא וְשַׁלְחַהּ; וַאֲזַלַת וּטְעַת, בְּמִדְבַּר בְּאֵר שָׁבַע.

רש״י ◂ : לֶחֶם וְחֵמַת מַיִם. וְלֹא כֶּסֶף וְזָהָב לְפִי שֶׁהָיָה שׂוֹנְאוֹ עַל שֶׁיָּצָא לְתַרְבּוּת רָעָה: וְאֶת הַיֶּלֶד. אַף הַיֶּלֶד שָׂם עַל שִׁכְמָהּ שֶׁהִכְנִיסָה בּוֹ שָׂרָה עַיִן רָעָה וַאֲחָזָתוֹ חַמָּה וְלֹא יָכוֹל לֵילֵךְ בְּרַגְלָיו: וַתֵּלֶךְ וַתֵּתַע. חָזְרָה לְגִלּוּלֵי בֵית אָבִיהָ:

(טו) וַיִּכְלוּ הַמַּיִם מִן־הַחֵמֶת וַתַּשְׁלֵךְ אֶת־הַיֶּלֶד תַּחַת אַחַד הַשִּׂיחִם:

טו וּשְׁלִימוּ מַיָּא, מִן רֻקְבָּא; וּרְמַת יָת רָבְיָא, תְּחוֹת חַד מִן אִילָנַיָּא.

רש״י ◂ וַיִּכְלוּ הַמַּיִם. לְפִי שֶׁדֶּרֶךְ חוֹלִים לִשְׁתּוֹת הַרְבֵּה:

(טז) וַתֵּלֶךְ וַתֵּשֶׁב לָהּ מִנֶּגֶד הַרְחֹק כִּמְטַחֲוֵי קֶשֶׁת כִּי אָמְרָה אַל־אֶרְאֶה בְּמוֹת הַיֶּלֶד וַתֵּשֶׁב מִנֶּגֶד וַתִּשָּׂא אֶת־קֹלָהּ וַתֵּבְךְּ:

טז וַאֲזַלַת וִיתִיבַת לַהּ מִקֳּבֵיל, אַרְחֵיקַת כְּמֵיגַד בְּקַשְׁתָּא, אֲרֵי אֲמַרַת, לָא אֶחְזֵי בְּמוֹתֵיהּ דְּרָבְיָא; וִיתִיבַת מִקֳּבֵיל, וַאֲרִימַת יָת קָלַהּ וּבְכָת.

רש״י ◂ מִנֶּגֶד. מֵרָחוֹק: כִּמְטַחֲוֵי קֶשֶׁת. כִּשְׁתֵּי טִיחוֹת וְהוּא לָשׁוֹן יְרִיַּת חֵץ בְּלָשׁוֹן מִשְׁנָה שֶׁהִטִּיחַ בְּאִשְׁתּוֹ עַל שֵׁם שֶׁהַזֶּרַע יוֹרֶה כַּחֵץ וְאִם תֹּאמַר הָיָה לוֹ לִכְתּוֹב כִּמְטָחֵי קֶשֶׁת מִשְׁפָּט הַוָּי״ו לִכְנֹס לְכָאן כְּמוֹ בְּחַגְוֵי הַסֶּלַע מִגְּזֵרַת וְהָיְתָה אַדְמַת יְהוּדָה לְמִצְרַיִם לְחָגָא וּמִגְּזֵרַת יָחוּגוּ וְיָנוּעוּ כַּשִּׁכּוֹר וְכֵן קַצְוֵי אֶרֶץ מִגְּזֵרַת קָצֶה: וַתֵּשֶׁב מִנֶּגֶד. כֵּיוָן שֶׁקָּרַב לָמוּת הוֹסִיפָה לְהִתְרַחֵק:

(יז) וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־קוֹל הַנַּעַר וַיִּקְרָא מַלְאַךְ אֱלֹהִים | אֶל־הָגָר מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר לָהּ מַה־לָּךְ הָגָר אַל־תִּירְאִי כִּי־שָׁמַע אֱלֹהִים אֶל־קוֹל הַנַּעַר בַּאֲשֶׁר הוּא־שָׁם:

יז וּשְׁמִיעַ קֳדָם יְיָ, יָת קָלֵיהּ דְּרָבְיָא, וּקְרָא מַלְאֲכָא דֵּייָ לְהָגָר מִן שְׁמַיָּא, וַאֲמַר לַהּ מָא לִיךְ הָגָר; לָא תִּדְחַלִּין, אֲרֵי שְׁמִיעַ קֳדָם יְיָ קָלֵיהּ דְּרָבְיָא בַּאֲתַר דְּהוּא תַּמָּן.

רש״י ◂ אֶת קוֹל הַנַּעַר. מִכָּאן שֶׁיָּפֶה תְּפִלַּת הַחוֹלֶה מִתְּפִלַּת אֲחֵרִים עָלָיו וְהִיא קוֹדֶמֶת לְהִתְקַבֵּל: בַּאֲשֶׁר הוּא שָׁם. לְפִי מַעֲשִׂים שֶׁהוּא עוֹשֶׂה עַכְשָׁיו הוּא נִדּוֹן וְלֹא לְפִי מַה שֶּׁהוּא עָתִיד לַעֲשׂוֹת לְפִי שֶׁהָיוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת מְקַטְרְגִים וְאוֹמְרִים רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם מִי שֶׁעָתִיד זַרְעוֹ לְהָמִית בָּנֶיךָ בַּצָּמָא אַתָּה מַעֲלֶה לוֹ בְּאֵר וְהוּא מֵשִׁיבָם עַכְשָׁיו מַה הוּא צַדִּיק אוֹ רָשָׁע אָמְרוּ לוֹ צַדִּיק (רוֹצֶה לוֹמַר בְּעִנְיָן זֶה שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְעוֹנֶשׁ מִיתָה בַּצָּמָא וְדוֹ״ק). אָמַר לָהֶם לְפִי מַעֲשָׂיו שֶׁל עַכְשָׁיו אֲנִי דָּנוֹ וְזֶהוּ בַּאֲשֶׁר הוּא שָׁם וְהֵיכָן הֵמִית אֶת יִשְׂרָאֵל בַּצָּמָא כְּשֶׁהִגְלָם נְבוּכַדְנֶצַּר שֶׁנֶּאֱמַר מַשָּׂא בַּעֲרָב וְגוֹ׳ לִקְרַאת צָמֵא הַתָּיו מַיִם וְגוֹ׳ כְּשֶׁהָיוּ מוֹלִיכִין אוֹתָם אֵצֶל עַרְבִיִּים הָיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים לַשַּׁבָּאִים בְּבַקָּשָׁה מִכֶּם הוֹלִיכוּנוּ אֵצֶל בְּנֵי דוֹדָנוּ יִשְׁמָעֵאל וִירַחֲמוּ עָלֵינוּ שֶׁנֶּאֱמַר אוֹרְחוֹת דוֹדָנִים אַל תִּקְרֵי דוֹדָנִים אֶלָּא דוֹדִים וְאֵלּוּ יוֹצְאִים לִקְרָאתָם וּמֵבִיאִין לָהֶם בָּשָׂר וְדָג מָלוּחַ וְנוֹדוֹת נְפוּחִים כִּסְבוּרִים יִשְׂרָאֵל שֶׁמְּלֵאִים מַיִם וּכְשֶׁמַּכְנִיסוֹ לְתוֹךְ פִּיו וּפוֹתְחוֹ הָרוּחַ נִכְנָס בְּגוּפוֹ וּמֵת:

(יח) קוּמִי שְׂאִי אֶת־הַנַּעַר וְהַחֲזִיקִי אֶת־יָדֶךָ בּוֹ כִּי־לְגוֹי גָּדוֹל אֲשִׂימֶנּוּ:

יח קוּמִי טוֹלִי יָת רָבְיָא, וְאַתְקִיפִי יָת יְדִיךְ בֵּיהּ: אֲרֵי לְעַם סַגִּי, אֲשַׁוֵּינֵיהּ.

(יט) וַיִּפְקַח אֱלֹהִים אֶת־עֵינֶיהָ וַתֵּרֶא בְּאֵר מָיִם וַתֵּלֶךְ וַתְּמַלֵּא אֶת־הַחֵמֶת מַיִם וַתַּשְׁקְ אֶת־הַנָּעַר:

יט וּגְלָא יְיָ יָת עֵינַהָא, וַחֲזָת בֵּירָא דְּמַיָּא; וַאֲזַלַת וּמְלַת יָת רֻקְבָּא, מַיָּא, וְאַשְׁקִיאַת, יָת רָבְיָא.

(כ) וַיְהִי אֱלֹהִים אֶת־הַנַּעַר וַיִּגְדָּל וַיֵּשֶׁב בַּמִּדְבָּר וַיְהִי רֹבֶה קַשָּׁת:

כ וַהֲוָה מֵימְרָא דֵּייָ בְּסַעֲדֵיהּ דְּרָבְיָא, וּרְבָא; וִיתִיב, בְּמַדְבְּרָא, וַהֲוָה, רָבֵי קַשְׁתָּא.

רש״י ◂ רֹבֶה קַשָּׁת. יוֹרֶה חִצִּים בַּקֶּשֶׁת: קַשָּׁת. עַל שֵׁם הָאוּמָנוּת כְּמוֹ חַמָּר גַּמָּל צַיָּד לְפִיכָךְ הַשִּׁי״ן מוּדְגֶשֶׁת. הָיָה יוֹשֵׁב בַּמִּדְבָּר וּמְלַסְטֵם אֶת הָעוֹבְרִים הוּא שֶׁנֶּאֱמַר יָדוֹ בַכֹּל וְגוֹ׳:

(כא) וַיֵּשֶׁב בְּמִדְבַּר פָּארָן וַתִּקַּח־לוֹ אִמּוֹ אִשָּׁה מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

כא וִיתִיב, בְּמַדְבְּרָא דְּפָארָן; וּנְסִיבַת לֵיהּ אִמֵּיהּ אִתְּתָא, מֵאַרְעָא דְּמִצְרָיִם.

רש״י ◂ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. מִמָּקוֹם גְּדוּלֵיהָ שֶׁנֶּאֱמַר וְלָהּ שִׁפְחָה מִצְרִית וְגוֹ׳. הַיְנוּ דְּאָמְרֵי אִינְשֵׁי זְרוֹק חוּטְרָא לַאֲוִירָא אֲעִקְרֵיהּ קָאֵי: